

Els Florijn beschrijft het onbeschrijflijke

15-09-2010 17:11 | Klaas Fraanje (bron: Reformatorisch Dagblad)

Liesbeth en Elly Frank, Lienden, 1941.
Deze foto, genomen vlak voordat de familie Frank onderdook, is een van de zeer weinige afbeeldingen die er van Elly bestaan.

Foto privécollectie L. Iking-Dasberg

In Lienden, een dorpje nabij Tiel, is in meer dan vijftig jaar weinig veranderd. Toch is voor Lotte Stein alles fundamenteel anders wanneer zij, voor het eerst sinds 1945, het decor van haar jeugd bezoekt. In de oorlog werd haar zusje Edith (Ditte) gedeporteerd en vermoord in Auschwitz.

Els Florijn (1982) vertelt dit trieste verhaal in haar nieuwe roman **"Het meisje dat verdween"**.

Omdat de (pleeg)zusjes gescheiden raken, ontstaan er twee verhaallijnen. Florijn werkt dit mooi uit door het verhaal van Lotte af te wisselen met korte fragmenten over Ditte.

Dat ze dit kleine meisje volgt tot in de gaskamers en dus probeert het onbeschrijflijke te beschrijven, is gewaagd. Toch komt ze er als buitenstaander mee weg, omdat het verhaal in alle schrijnende rauwheid authentiek overkomt en echt raakt.

Dittes wedervaren wordt door een alwetende verteller beschreven.

Dit zorgt voor een speciaal soort spanning, omdat de lezer hierdoor lange tijd meer weet dan Lotte en haar ouders.

Dat Florijn hierbij soms vervalt in een kinderboekentoon is jammer.

De hoofdstukken waarin Lotte in de eerste persoon haar ervaringen beschrijft, zijn beter getroffen en geven een indringend beeld van de ervaringen van een jonge Jodin in de Betuwe tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Het gezin Stein moet onderduiken, maar de 3-jarige Ditte is te jong en wordt door het onderduikadres geweigerd.

Haar ouders besluiten haar achter te laten onder de hoede van de huishoudster, met desastreuze gevolgen.

De bange en te plichtsgetrouwe burgemeester veroorzaakt namelijk de ontdekking en deportatie van het meisje.

Als hun geld op raakt, worden de Steins zonder pardon vanuit hun onderduikadres op straat gezet. Na wanhopige omzwervingen vindt het uitgeputte gezin, als door een wonder, een moedige pastoor die hen gastvrij opvangt. (pastoor Zijlmans in Beneden-Leeuwen)

Alles wat het gezin meemaakt vervlecht Florijn met de onderlinge spanningen die ontstaan door de kwellende onzekerheid over Ditte.

Florijn baseerde zich op historisch materiaal en schetst een geloofwaardig tijdsbeeld, dat oproept tot reflectie op het verleden. Het is jammer dat ze daarbij niet wist te kiezen tussen het gezichtspunt van de tiener Lotte en de Lotte die als bejaarde terugblijkt. De last van het herinneren die deze oude vrouw draagt, voegt zeker een dimensie toe aan de roman. Nu lopen de twee perspectieven echter door elkaar.

Er is geen verschil in woordkeus of zinsbouw en ook is onduidelijk wanneer de jonge Lotte direct haar ervaringen deelt en wanneer er sprake is van geïnterpreteerde herinnering. Beide gezichtspunten waren misschien beter tot hun recht gekomen als was gekozen voor een raamvertelling waarin Lottes jeugdherinneringen waren ingebed.

Sowieso heeft Florijn de neiging de zaken te compliceren. Joods zijn in de oorlog én een familiedrama, existentiële geloofstwijfel én het geloof als vluchtplaats lijkt al veel voor een boek.

Is het dan nog een verrijking als daaraan de puberale ontwikkelingen van Lotte en de postnatale depressie van moeder Caroline worden toegevoegd? Dit neemt niet weg dat "Het meisje dat verdween" een aangrijpend verhaal vertelt. Het enige wat de oude Lotte wil, is Dittes verhaal laten doorklinken. Op dezelfde manier heeft Florijn geprobeerd een geschreven monument op te richten voor de familie Frank uit Lienden, die de historische basis vormde voor dit boek.

***Het meisje dat verdween, Els Florijn; uitg.
Boekencentrum, Zoetermeer, 2010; ISBN 978 90 239 9357 5; 232 blz.; € 17,90.***